

УДК 711.25

канд. арх., доцент Шульга Г.М.,
geshulha@gmail.com, ORCID / 0000-0002-1346-8062,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОЛОГО-МІСТОБУДІВНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕРЕЖ ГІРСЬКИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто питання розробки, удосконалення і дослідження формування екологічної мережі Карпатського регіону України як складної багатофункціональної планувально-просторової структури. За результатами аналізу науково-теоретичних розробок структурних моделей об'єктів природно-заповідного фонду пропонується варіант моделі формування «еколого-містобудівного каркасу» з включенням «містобудівних» структурних елементів.

Ключові слова: екологічна мережа, структурна модель, природно-заповідний фонд, еколого-містобудівний каркас, містобудівні структурні елементи.

Постановка проблеми. Концептуальні положення щодо створення екомережі відображено в основних Законах України екологічного спрямування: «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про природно-заповідний фонд України» (1992), «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» (2000) та «Про екологічну мережу України» (2004). У даних документах затверджено термінологію, сформульовано мету та основні принципи формування екологічної мережі, збереження природного середовища та використання рекреаційних ресурсів.

За результатами аналізу стану природних територій України, багатих на біологічне і ландшафтне різноманіття, концепція екомережі передбачає створення центрів природно-заповідного фонду країни, а також формування буферних зон та екокоридорів, ренатуралізації земель, створення елементів Європейської екомережі тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Базовим документом міжнародного рівня, який закладає основу концепції формування мережі природно-заповідних територій як цілісної територіальної структури, є «Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат» (2003). Даною проблемою займалися такі вчені: С.М. Стойко, Е. Гадяч та інш., Т.Л. Андриєнко, С.Ю. Попович, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, В. Брусак, Ю. Зінько, Д. Кричевська та

інші.

Формування екологічної мережі – це перехід від охорони окремих локальних ділянок ландшафту до складної багатофункціональної планувально-просторової структури, яка виходить за рамки тільки заповідних об'єктів і охоплює інші території (розселення, виробництва тощо) з метою збереження природного середовища незалежно від умов діяльності людини.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових публікацій з питань формування екомереж виявив, що ця проблематика досліджується і вирішується переважно на основі географічних підходів – *ландшафтно-екологічного* та *географічно-природоохоронного (інтегративного)*. Щодо містобудівних аспектів, у фахових виданнях з територіального планування та урбоекології дана тема практично не висвітлюється.

Так, наприклад, модель формування Карпатської екомережі (за С.Ю. Поповичем) передбачає з'єднання великих за площею існуючих і перспективних (проеКТованих) природно-заповідних територій *екокоридорами*, які пропонується створювати вздовж річкових долин та гірських хребтів в основному у межах фізико-географічних областей. Екосистеми природних та біосферних заповідників, національних природних та регіональних ландшафтних парків в цій моделі відіграють роль *ключових територій*, безпосередньо пов'язаних між собою локальними екокоридорами. В межах ключових територій визначені *біоцентри* з найбільшою концентрацією біотичного різноманіття у його кількісному і якісному стані. Структура цієї екомережі доповнена *буферними і відновлювальними* територіями, які забезпечують захист та формування просторової цілісності екомережі. Одним із основних напрямків формування екомережі є її *рекреаційна спрямованість*. Визначальний вплив на виділення просторово-структурних рекреаційних елементів екомережі відіграють *геоморфологічні і ландшафтні* чинники Українських Карпат: перші – типи рельєфу та ерозійні ділянки, визначають характер (вододільний чи долинний) створення не тільки екологічних коридорів, але й рекреаційних маршрутно-ландшафтних коридорів, візуальних басейнів, туристичних стежок тощо; другі – типи ландшафтів, їх ярусність, сприяють просторовій будові та висотно-поясній локалізації рекреаційних територій, зокрема, гірськолижних комплексів, місць гірського туризму, альпінізму, скелелазіння тощо.

Базуючись на аналізі всіх теоретичних позицій, структурних моделей, існуючої ситуації щодо створення об'єктів природно-заповідного фонду в Карпатському регіоні, автором удосконалено модель екомережі (за С. Поповичем [1(158)]) і запропоновано свій варіант такої моделі (рис. 1).

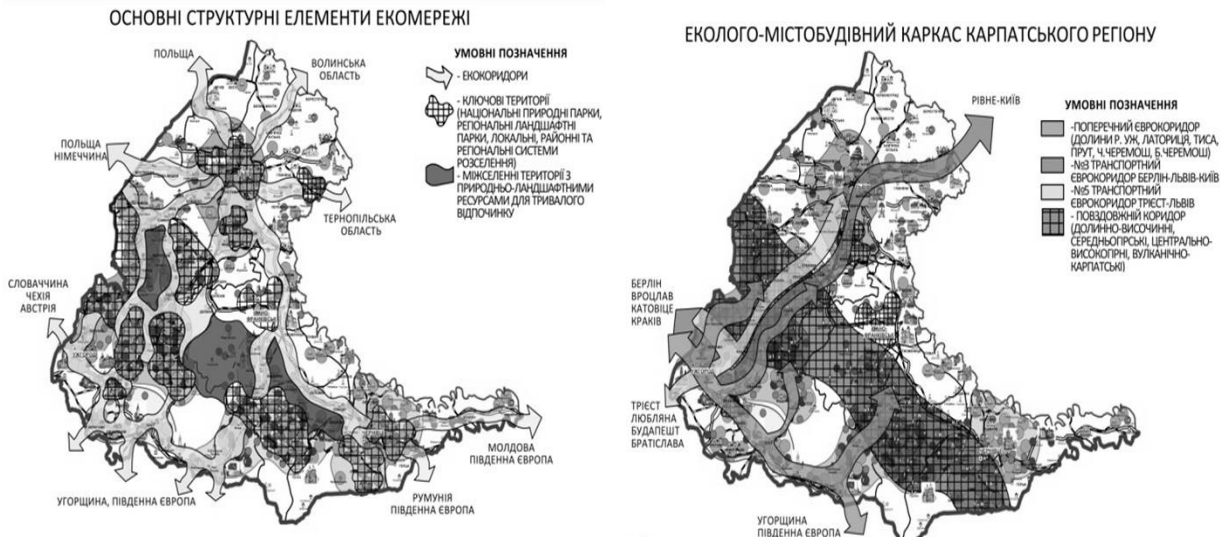

Рис. 1. Структурна модель екомережі в Карпатському регіоні (удосконалено автором).

Її відмінністю є побудова екологічного каркасу з включенням нових «містобудівних» структурних елементів з формуванням «еколого-містобудівного каркасу», до якого входять: ключові території – курорти, зони рекреацій та туризму, історичні міста, етнографічні поселення тощо; повздовжні екокоридори (долинно-височинні, середньогірські, центрально-високогірні, вулканічно-карпатські тощо); поперечні єврокоридори (вздовж річкових долин р.р. Уж, Латориця, Ріка, Тиса, Прут, Чорний Черемош, Білий Черемош); транскордонні Єврокоридори №3 (Київ – Львів – Краковець – Берлін) та №5 (Київ – Будапешт – Любляна – Трієст).

Висновки.

Таким чином, терміни, які вживаються у різних джерелах, мають неоднозначні тлумачення, інколи спостерігається підміна понять або використання їх як синонімів; наприклад, «екомережа», «екосистема», «екосередовище», «урбоекосистема», «екологічний каркас» тощо. Це свідчить про необхідність предметного наукового вивчення даної термінології та її удосконалення у рамках спеціального окремого дослідження. Представлена модель еколого-містобудівного каркасу Карпатського регіону є територіально-просторовою основою для розроблення концептуальних засад рекреаційного розвитку гірських територій, їх містобудівної типології та принципів функціонально-планувальної організації.

Література

1. Попович С.Ю. Основні структурні елементи Карпатської екомережі // Заповідна справа в Україні. – 2007. – Т. 13. – Вип. 1-2. – С. 80-89.

Шульга Г.М.,
Национальный университет «Львовская политехника»

ЭКОЛОГО-ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ СЕТИ ГОРНЫМ РЕКРЕАЦИОННЫХ ТЕРРИТОРИЙ.

Рассмотрен вопрос разработки, усовершенствования и исследования формирования экологической сети Карпатского региона Украины как сложной многофункциональной пространственно-планировочной структуры. По результатам анализа научно-теоретических разработок структурных моделей объектов природно-заповедного фонда предлагается вариант модели формирования «эколого-градостроительного каркаса» с включением «градостроительных» структурных элементов.

Ключевые слова: экологическая сеть, структурная модель, природно-заповедный фонд, эколого-градостроительный каркас, градостроительные структурные элементы.

Shulha H.M.,
Lviv Polytechnic National University

ECOLOGICAL AND CULTURAL PRECONDITIONS FORMING REGIONAL NETWORKS OF GUARANTEE RECREATION TERRITORIES.

The issue of development, improvement and research of the formation of the ecological network of the Carpathian region of Ukraine as a complex multifunctional planning and spatial structure is considered. According to the results of the analysis of scientific and theoretical developments of structural models of the objects of the nature reserve fund, a variant of the model of formation of the "ecologist-city-building framework" with the inclusion of "urban" structural elements is proposed.

Key words: ecological network, structural model, nature reserve fund, ecologist-town-planning framework, urban structural elements.